

LIGA ROMÂNĂ

REVISTA SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINICĂ

Anul II. — No. 6

9 Februarie, 1897

GRECII LA CRETA

Grecii au plecat la război în contra Turcilor. Ei cred, că actuala situație în Orient e priincioasă politiceii lor de unitate.

Reformele promise de Turcia pe seama insulei Creta au ramas, ceea-ce era de prevăzut, promisiuni platonice. Turcia nu are nici voință, nici energie spre a putea introduce cunoscutele reforme în Creta. Măcelurile pe insulă au continuat luni întregi, iar Sublima Poartă sta impasibilă și se bizuia în rivalitățile ce există între marile puteri, știind, că pe cită vreme diplomații puterilor europene nu se vor putea înțelege serios în privința chestiunii orientale, ei au să fie nevoiți a menține statul quo în Orient.

Se pare însă, că Grecia credea că vecinicile asigurări ale marilor puteri de a menține starea de lucruri în imperiul otoman, erau de natură *academică*.

Ea mai știa, că Bulgarii nu așteptaseră consentimentul puterilor centrale spre a proclama unirea Rumeliei cu Bulgaria. De aceea a luat și ea hotărîrea de a ocupa, din propria ei inițiativă, insula Creta, în speranță că diplomația europeană, ocupată cum este într'un labirint de intrigi, — nu va avea în cotro, și va «tolera» în tăcere faptul o-dată împlinit. Viitorul va arăta, dacă politica grecească a fost, sau nu, bine inspirată cînd și-a lansat flota în contra Turciei.

Din punctul nostru de vedere trebuie să dorim, ca Grecii să isbutească în incercarea de a lipi Creta către Statul lor.

Turcia este un cadavru, iar populațiunea grecească din Creta are dreptul imprescriptibil de a se desface de o comunitate politică desastroasă pentru dezvoltarea ei.

Succesul Greciei ar fi echivalent cu un nou triumf al *principiului de naționalitate*, și toate națiunile care țin, ca acest principiu să pătrundă în domeniul dreptului internațional trebuie să însoțească cu sim-

patiile lor *această luptă de unitate națională* a Elenismului.

Din punctul de vedere al politiceii noastre, noi avem un puternic interes, ca elementul grec să se fortifice în mijlocul Slavilor din Peninsula Balcanică, dar, bine înțeles, nu pe socoteala elementului român din Macedonia.

Simpatiile noastre pentru cauza Elenismului ar fi fără rezerve, dacă Grecii ar înțelege mai curînd respectul pe care trebuie să-l aibă pentru drepturile la o viață națională a Românilor din Pind.

Dacă Grecii erau o națiune politicește mai prevăzătoare, ei nu ar fi căutat a se întări în detrimentul Românilor macedoneni, ei nu ar fi pus piedici dezvoltării lor naționale, ci, din contră, i-ar fi ajutat a se emancipa, și astăzi Grecii s'ar bucura de simpatia și sprijinul tuturor Românilor din Peninsula Balcanică. Așa însă ei luptă singuri și cu îndoiioase șanse de izbînde.

Marile puteri fac poliție politică în Marea Egeică și împiedică războiul dintre Grecii și Turcii.

Rusia care susține, că chestiunea orientală ar fi o chestiune *rusească*, și Tripla Alianță care consideră Orientul ca un teren de compensații, — nu vor admite cu una cu două ca Grecii să reguleze, cu de la sine putere, diferendul ce-l au cu Turcii.

Așa *Pester Lloyd*, vorbind mai deună-zi despre plecarea flotilei grecești la Canea, zicea, că marile puteri n'au să îngăduie alipirea Cretei la Grecia, pentru că nu e permis a lăsa să se ivească apetitul țărilor mici cari vor să înghiță țări (naționalicește înrudite), și nu se poate admite, că țările să se organizeze după hotarele și aspirațiunile lor naționale. Știe ziarul maghiar «de ce nu se poate admite» o asemenea politică, dar vorba e, că multe idei «nu se puteau admite» dar ele, cu toate acestea, au triumfat.

MOMENTUL NATIONAL IN CULTURĂ

IV *

Ziceam că studiul limbei, al literaturii și al istoriei naționale este izvorul nesecat al conștiinței naționale și al devotamentului pentru comunitate.

In măsura, in care membrii unui popor sunt pătrunși de farmecul acestor bunuri ideale, interesul pentru ele crește și munca comună pe acest tărîm sporește: dorul fie-cărui membru al comunității naționale de a contribui la înălțarea acestor bunuri devine din ce in ce mai intens, mai covirșitor.

Orî-cit de frumoase și de practice ar fi limbele străine, orî-cit de grandioase și seducătoare ar fi monumentele literare străine și orî-cit ar fi istoria altor națiuni de bogată și glorioasă in fapte mari și epocale, o națiune conștientă de individualitatea ei nu va dori nici-odată a se *identifica* cu aceste de ea *străine* manifestațiuni intelectuale.

O națiune *conștientă* se simte *prea mîndră* de individualitatea sa, simțul ei de dignitate și amorul ei propriu sunt prea puternice, ca ea să poată ajunge cîndva la ideea nedemnă de a-și sacrifica propria ei existență națională, de dragul culturii mai înaintate a unei alte națiuni.

O națiune care ar tînde *in mod conștient* spre o asemenea contopire in cultura unei alte națiuni, ar fi o adevărată intrupare a *lașității* și ar da o peremptorie dovadă despre *incapacitatea ei culturală*.

Destoinicia culturală a unui popor nu vra să zică dispariția lui in cultura unui alt popor, *ci dezvoltarea tuturor aptitudinilor sale in raport cu specifică sa individualitate etnică*.

Cultura este un fenomen natural, iar natura nu tînde spre uniformitate și monotonie.

Cînd națiunile ar ajunge să se hrănească la fel, să se îmbrace la fel, să cugete, să simțească și să vorbească la fel, cultura nu ar mai presenta nici-un farmec și mo-

notonia aceasta ar fi echivalentă cu sfirșitul genului omenesc.

Dacă ne putem bucura azi de o cultura, neînchipuită in antichitate, este, pentru-că ea reprezintă un rezultat al luptelor nesfirșite dintre popoare pe de o parte, și dintre oameni și natură pe de alta.

Tot așa va fi și de aci inainte. Culturile se influențează reciproc, vorba e: care trebuie să fie atitudinea unui popor tinăr față cu invidirile culturilor străine, dacă e, ca elementele bune ale individualității sale să remînă in ființă și să se poată desvolta?

Este perfect adevărat, că cultura modernă este un patrimoniu al întregii omeniri. Bunurile materiale și cele intelectuale concentrate in țările civilizate ale Apusului sunt un capital, de care se pot folosi toate națiunile tinere, sub anumite condițiuni.

Popoarele tinere, cari au ajuns deja la conștiința personalității lor caută să profite de progresele pe cari le-au realizat națiunile mai vechi. Fără influențele culturii altor popoare nici noi, nici multe alte națiuni tinere nu am fi putut propăși atit de repede.

Dar in ce imprejurări pot fi aceste influențe culturale străine, elemente de real progres pentru o națiune tinără?

Dacă este adevărat, că trebuie să învățăm limbele clasice și dintre cele moderne pe cele mai culte, ca să avem cu atit mai multe *mijloace* pentru cultura noastră, — tot așa este de adevărat, că literatura, istoria și artele altor națiuni trebuie să aibă pentru noi nu numai importanța unor plăceri intelectuale egoiste, ci ele trebuie să ne fie mai ales *stimulente* de a produce și noi, in limba noastră națională și in mediul in care ne găsim, opere literare, istorice și artistice analoage dar *proprii* ființei noastre naționale.

Cetim cu interes produsele poetice străine, dar ale noastre ne interesează și mai profund, tocmai pentru-că sunt manifestațiuni ale talentelor noastre in idiomul nostru.

* Vezi *Liga Română*. No. 4.

Poesia străină sau romanul străin tot străine au să rămână de felul de a gândi și a simți al poporului nostru, și incomparabil mai mare este pentru noi efectul unei bune poezii românești, sau al unui reușit roman din fluctuațiile vieții noastre, scris în limba noastră, de cit similare produse literare străine de manifestațiunile vieții noastre naționale.

Precum e în literatură așa e și în artă. Valoarea unei opere de artă se apreciază după gradul de emoțiune pe care ea îl poate produce asupra privitorului, dar pentru ca să poată produce o emoțiune aceasta operă de artă trebuie să fie izvorită din sfera de cunoștințe și de sentimente a privitorului. Multe din operele clasice de artă lasă reci pe cei mai mulți oameni netăgăduit «culți». Aceștia admiră *tehnica* acestor opere, și numai puțini aleși se simt mișcați de idealitatea intrupată în ele.

Cei puțini aleși sunt tocmai oameni *cunoscători*, oameni cari s'au ocupat special cu teoriile estetice sau cu artele frumoase, și au cunoștințe exacte despre *mediul*, în care cutare sau cutare operă de artă a fost creată.

Imensa majoritate a oamenilor culți *pretind* a înțelege și ei operele clasice de artă, însă fără a fi pătrunși de valoarea lor adevărată, fără a simți fiorii de emoțiune în fața lor.

De aceea zice *Taine*: «Ca să înțelegi o operă de artă, pe un artist sau pe un grup de artiști *trebuie să-ți reprezenți cu exactitate starea generală a spiritului și a moravurilor timpului, căruia îi aparțin aceștia*»¹.

Evident, că dacă noi Românii am avea astăzi un artist de geniu, iar el ar izbuti să fixeze pe pânză scene idealizate din istoria și viața noastră națională, noi l'am înțelege cu mult mai bine, de cit străinii.

Cînd vom avea și noi o pleiadă de pictori care să simtă cu noi, să se poată inspira din trecutul sau prezentul poporului nostru și să creeze opere de artă din lumea gândurilor și a simțămintelor noastre, atunci vom avea și noi o artă, și vom putea con-

tribui și noi la înmulțirea tezaurului artistic al lumii civilizate.

Principiul național în cultură cere deci, ca artiștii unui popor să frecventeze școala celebrilor artiști străini, dar să nu se piarză nici ei în abstracțiuni fără baze în viața *noastră*, ci inspirindu-se din viața poporului din care s'au ridicat, să folosească subiecte naționale în creațiunile lor. Atunci vor fi și înțeleși dar și — apreciați, după vrednicie.

* * *

Se zice că știința n'are patrie. Așa este. Știința este și ea un capital intelectual comun pentru toți cei ce vor să se folosească de ea.

Ar fi însă un semn de slăbiciune națională, dacă d. p. oamenii noștri de știință s'ar conduce numai de scopuri abstracte și ar tinde pur și simplu «a înainta» știința, și s'ar mulțumi a lucra în străinătate și a-și depune roadele cercetărilor lor științifice în publicațiunile străine.

Francezii, Germanii și Englezii au mii de oameni de știință, și toate instalațiunile moderne, și bibliotecile întregi de scrieri științifice în limba lor. Ce noimă ar avea faptul, ca oamenii de știință ai națiunilor culturalicește tinere să-și petreacă viața vărsînd și ei cile-va *picături* în aceste mări de rezultate științifice?

Cultura generală va cîștiga cu atît mai mult cu cit *popoarele* vor avea, fie-care în parte un coeficient mai înalt de cultură, pentru că ce alta este cultura generală de cit însumarea bunurilor materiale și intelectuale ale tuturor popoarelor?

Formula «știința n'are patrie» nu poate însemna deci alta decît *liber-schimbismul pe terenul științific*.

Dacă Dumnezeu și vremea au vroit, ca noi Românii să nu fim încă în rîndul națiunilor celor mai înaintate, noi căutăm să ajungem de aci înaint în pas mai accelerat la această treaptă.

Spre *acest* sfîrșit trimitem noi floarea tinerimii noastre la izvoarele culturii occidentale.

Dar nici o minte echilibrată nu va susține, că tinerii noștri de știință reîntorși în țară să nu se ocupe de știință decît în vederea scopului abstract de a «înainta știința pentru știință.»

1. H. Taine, *Philosophie de l'art*, tom. I, pag. 8.

Noi cerem tinerilor noștri să dea în *primul rând poporului nostru* roadele învățării lor, rezultatele cercetărilor științifice pe care ei le fac.

Cum ar putea să înainteze cultura noastră, dacă oamenii noștri de știință, în loc de a ține seamă de nevoile noastre în materie de propășire științifică, s'ar ocupa exclusiv numai de subtilități științifice, adese ori controversate, și ar ține să nu-și publice lucrările lor decît în limbă străină? Înțeleg să învățăm metodele de cercetare ale na-

țiunilor mai înaintate, înțeleg să urmărim cu încordată luare aminte progresele științelor, dar tot așa cred, că tendința oamenilor noștri de Stat și de știință trebuie să fie a crea aici, în patria noastră, un centru românesc de lucrări științifice și de propagandă a științelor.

Ast-fel, toate ale noastre gânduri și toate sentimentele noastre trebuie să aibă un singur obiectiv: ridicarea poporului nostru la treapta unei individualități de cultură.

Nerva Codru.

POPULATIUNEA UNGARIEI SI ARDEALULUI IN 1720—21

Magyarország népessége a pragmatika sanctio korában 1720—21. Die Bevölkerung Ungarns zur Zeit der pragmatischen Sanction 1720—21. Budapesta 1896. 114 și 288 pag. IV°.

Acest articol a fost publicat în numărul de la Ianuarie al *Convorbirilor Literare*, prezentînd însă un deosebit interes pentru cititorii noștri, îl reproducem în întregime.
N. R.

Intre scrierile apărute în Ungaria cu ocazia serbării milenare din anul trecut, publicațiunea prezentă a Biuroului Statistic reg. ung. în *Buletinul Statistic al Ungariei* vol. XII¹⁾ asupra căreia venim a face o dare de seamă, ocupă un loc de frunte, și prin importanța sa științifică, și ca lucrare de interes mai larg. Pe noi Români în deosebi, ea ne privește cu atît mai aproape, cu cît ea ne dă cea mai veche statistică oficială a Românilor de peste munți, bine înțeles, dintr'un timp cînd șovinismul național încă nu începuse să vițieze judecata în materie de asemenea natură.

Meritul acestei publicațiuni importante revine, în primul rînd, istoricului *Ignác Acsády*, carele — după cum aflăm din prefața semnată de directorul Biuroului Statistic, *Dr. Josef Jekelfalussy* — a dat inițiativa lucrului din incidentul serbării milenare, a condus lucrarea și a scris tot textul opului. Partea Biuroului Statistic sunt numai puterile auxiliare de lucru și spesele publicării; a'egerea materialului, metoda și direcțiunea operei întregi, conținînd în partea I textul general, în partea II tabele statistice, aparține autorului textului. Ca lucrare a unui istoric, publicațiunea are, și prin conținut, mai mult un interes istoric, prezentînd statistica unor stări trecute și fiind, ca atare, o statistică istorică. Intrucît ea privește și istoria noastră, în special istoria Românilor de peste munți, avem cuvînt de a fi cu atît mai recunoscători pentru buna

întocmire de a publica opera în două limbi, paralele ungurește și nemțește, făcînd-o astfel accesibilă unui cerc mai larg.

Materialul statistic din care autorul a cercat să construească, în mod aproximativ, statistica populațiunii din Ungaria în 1720 și din Ardeal în 1721 se compune din descripțiuni pentru dare, păstrate în arhivele ungurești. Un recensămînt al populațiunii nu s'a făcut în Ungaria și Ardeal decît în anul 1784 pentru prima dată. Însă există din anii 1715 și 1720 descripțiunea contribuabililor din Ungaria, făcută oficial de la comitat la comitat, de la comună la comună, cu numele contribuabililor, starea sau ocupațiunea, averea și veniturile lor. Aceste descripțiuni sunt un mijloc deosebit de prețios pentru cunoașterea populațiunii de atunci a Ungariei, și ele dau, în general, o informațiune atît de nemijlocită, atît de autentică și completă despre starea etnografică, culturală și economică, cum nu se găsește în alte izvoare contemporane. Pagubă că descripțiunea din 1720 nu cuprinde și Bănatul Timișean, această parte, de curînd cucerită de la Turci în urma războiului încheiat cu pacea de la Passarowitz în anul 1718, aflîndu-se sub administrație militară. Că e drept, la ocuparea Bănatului s'a făcut o descripțiune în anul 1717, care însă e cu mult mai insuficientă, așa că nici numărul comunelor locuite nu se poate stabili, necum o statistică a populațiunii. Descripțiunile din 1715 și 1720 nu s'au estins nici asupra Ardealului, țeară pe atunci cu administrație proprie. Dar aci se făcea, din an în an, descripțiunea contribuabililor și a averii lor după comitate și scaune; mai ales de la anul 1713 înainte, asemeni descripțiuni sunt păstrate, în număr foarte mare, din cele două decenii următoare. De și aceste descripțiuni parțiale nu se întregesc una cu alta, astfel ca să reprezinte

1) *Magyar Statisztikai Közlemények. Új folyam, XII kötet. Ungarische Statistische Mittheilungen. Neue Folge Band XII.*

starea țării întregi dintr'un singur an, totuși ele permit a reconstrui, cu ajutorul unor isvod sumar din anul 1721, statistica populației pe acest an în asemenea mod ca în Ungaria pe anul 1720.

Aceste conscripțiuni, făcute pentru trebuințe fiscale în scopul stringerii dărilor, represintă numai populațiunea contribuabilă. Nobilimea ne-supusă la dare, preoții și învățătorii scutiți de dare, deasemenea și Evreii supuși la dare după altă normă, nu sunt trecuți în ele, afară de casuri excepționale, când spre exemplu nobilii aveau posesiuni urbariale, supuse la dare, sau cum erau preoții români, în cea mai mare parte birnici. În Ardeal, și toată nobilimea inferioară era contribuabilă, din nobili fiind scutiți de dare numai magnații și marii proprietari. Contribuabilii formând pătura principală ca număr, conscripțiunea lor represintă masa populației. Dar și din aceasta lipsește o mică parte, anume cei mai săraci, cărora nu li se putea impune vr'o dare, și care, prin urmare, nu sunt trecuți în conscripțiune. Aceste ca și alte omisiuni parțiale nu sunt însă atât de însemnate, încât conscripțiunea să nu dea o imagine destul de fidelă a populației de atunci.

Dar opera nu se mărginește numai a reproduce rezultatele conscripțiunilor numite, ci ea încearcă a le rectifica unde este lipsă și a le întregi chiar pentru statistica întregii populații. Spre aceasta ea se servește parte de alte date contemporane, parte de numere proporționale dobândite prin comparațiune, și astfel caută a obține un rezultat aproximativ cât se poate mai îndestulător pentru acel timp.

Spre a calcula numărul populației întregi, conscripțiunile fiind pe alocurea necomplete sau omițând pătura mai săracă temporar scutită de dare, s'au adăugat la sumele conscripțiunii din 1720 în Ungaria și din 1721 în Ardeal, după cum era indicat în considerarea celor omiși în cutare sau cutare parte, 50 % sau 33¹/₃ % sau 20 % ca rectificare. Resultatul astfel obținut represintă numărul familiilor, afară de nobilii, preoții, învățătorii și Evreii neconcriși. Pentru preoți și învățători s'a admis un număr proporțional ce variază între 0.10 % ca minim și 0.30 % ca maxim, calculat după raporturi posterioare. Numărul nobililor s'a scos parte din conscripțiunile numite întrucât ei se află trecuți în ele, parte din alte isvoare aproape contemporane; iar în lipsă de asemeni date, calculul s'a făcut după numărul proporțional din timp mai posterior. În mai multe ținuturi, numărul populației întregi nici nu trebuia întregit cu numărul nobililor, fie că ei nu era, fie că se afla concriși în 1720—21 ¹⁾.

1) Tabelele acestor calcule speciale cu datele pe cari se bazează, cuprinzând și pe Evrei, formează partea III a operei, apărută în volum separat, 208 pag., și numai în limba ungurească. În partea I și II se dau numai rezultatele generale despre numărul celor neconcriși.

Din numărul astfel socotit al tuturor familiilor se calculează numărul populației întregi, admitându-se la nobili 5 suflete, la ceilalți 6 suflete pe familie. Proporția mai mare pentru nobili e justificată prin faptul familiilor mai numeroase pe câte o casă. Eată rezultatul:

a) În Ungaria a. 1720

Familii conscrise	172.731
Numărul rectificat al familiilor	275.905
Numărul sufletelor celor contribuabili	1,655.430
Numărul sufletelor celor neconcriși	90.947
Populațiunea Bănatului Timișean evaluată	30.000 ¹⁾

Suma tuturor locuitorilor 1,776.377
Din această sumă, 321.826 sunt în părțile din stânga Tisei.

b) În Ardeal a. 1721

Familii conscrise	96.498
Numărul rectificat al familiilor	132.570
Numărul sufletelor celor contribuabili	795.420
Numărul sufletelor celor neconcriși	10.801
Suma tuturor locuitorilor	806.221

Conscripțiunile dau un mijloc pentru a reconstrui și statistica naționalităților din acel timp. Contribuabilii fiind înscrși cu numele lor, aceste nume permit a le determina naționalitatea. Dar în mai multe părți, mai ales în Ardeal, contribuabilii se află concriși numai după comune și după stare, nu și cu nume. În Ardeal nu sunt cunoscuți după nume decât 48.039 din 96.498 concriși, deci nici o jumătate întreagă. În Ungaria, numărul celor cunoscuți după nume e 166.913 din 172.731 concriși. După numele cunoscute, contribuabilii se împart astfel:

a) În Ungaria

Cu nume ungurești	80.895
» » germane	20.852
» » slovace și rutene	48.122
» » sârbești și croate	11.322
» » românești	5.722

b) În Ardeal

Cu nume românești	28.120
» » germane	11.760
» » ungurești	8.410
» » slave	19

Din 10 ținuturi ardelenesti (anume comitatele Cluj, Tirnave, Turda, scaunele secuesti afară de scaunul Mureșului, scaunele Sas-Sebeș, Orăștia

1) După conscripțiunea din 1717, populațiunea Bănatului Timișean se evaluează la 25.000; adausul de 5.000 în a. 1720 e admis în considerarea imigrațiunii urmate până la această dată.

și Noerich ale Fundului Regiu) lipsesc numele contribuabililor. Celelalte 14 ținuturi au toate și nume românești, acestea formând majoritatea absolută (61·55%—93·75%) în cinci comitate și în un scaun al Fundului Regiu, aproape jumătate (46·47%—48·94%) în un scaun și două districte ale Fundului Regiu, iar minoritatea în celelalte cinci ținuturi (4 scaune ale Fundului Regiu și scaunul secuiesc al Mureșului). Și în cele 10 ținuturi din care lipsesc numele contribuabililor, numele românești trebuie să fi fost destul de numeroase. Cu 24 de ani înainte de data conscripției din 1721, un misionar Jesuit zice despre Români din Ardeal: «Ei sunt împărțiați prin toată Transilvania și chiar în țeara Secuilor, cum și în ținuturile Sașilor; nu este sat, nu oraș, nu suburbii care să nu aibă Valachii săi.»¹⁾ De altă parte, în Fundul Regiu conscripția dă 11.217 nume germane, 8.233 românești, 3.569 ungurești și 17 slave; iar în a. 1749 o altă conscripție oficială, făcută de autoritățile săsești, împarte pe contribuabilii din Fundul Regiu în 23.386 Sași și 21.324 Români, Ungurii lipsind de tot. Deci cele 3569 nume ungurești din 1721 nu reprezintă Unguri, precum nici astăzi în această parte nu se găsește populație ungurească. Explicarea acestui fapt ne dă conscripția din Ungaria, care la unele comune înseamnă că populația lor e românească, cu toate că numele sunt ungurești, lucru de care se și ține seamă în tabele. Așa urmează să fie și cu numele ungurești din Fundul Regiu, unde cu 28 ani în urmă găsim numai Sași și Români.

În Ungaria, conscripția din 1720 e mai exactă în această privință, întrucât numai 4—5% din contribuabili nu sunt cunoscuți după nume, pe când în Ardeal lipsesc numele de la mai bine de 50% ale contribuabililor conscriși. Numele românești în număr de 5.722 se află în 10 din 14 ținuturi din stânga Tisei (fără Bănatul Timișean, care nu e cuprins în conscripție), lipsind în comitatele Bichiș, Sobolciu, Ugocea și în districtul Haidu: în comitatele Zarandului și Aradului și în ținutul Chioarului, numele românești fac majoritatea absolută (88·40%—76·61%—71·15%). Cele mai puține nume românești se află în comitatele Bihorului (9·88%), Cenadului (7·20%), Satmarului (7·92%) și Maramureșului (5·23%). Și aici o mare parte din Români vor fi între cei cu nume ungurești.

Spre a înlocui lipsesc conscripției din Ardeal cu privire la statistica naționalităților, autorul încearcă o rectificare a datelor din 1721 pe baza altor isoare contemporane sau aproape contemporane. Tabela astfel rectificată a contribuabililor prezintă următoarea distribuție a naționalităților în Ardeal la 1721:

Români	46.139	—	48·28%
Unguri	34.485	—	36·09%
Germani	14.926	—	15·62%
Slavi	15	—	0·01%

După această tabelă rectificată, Români lipsesc numai în scaunul secuiesc al Odorheiului. Ei formează majoritatea absolută (50·92%—93·75%) în toate 8 comitate (Solnoc, Doboca, Alba, Făgăraș, Hunedoara, Cluj, Tirnave, Turda) și în 4 scaune ale Fundului Regiu (Sas-Sebeș, Orăștia, Miercurea, Noerich), aproape jumătate (42·13%—48·94%) în un scaun și 2 districte ale Fundului Regiu (Sibiu, Brașov, Bistrița), iar mai puțin în scaunele secuiești¹⁾ și în 4 scaune ale Fundului Regiu.

În anul 1733, deci numai 12 ani în urmă, episcopul Inochentie Clain găsește în Ardeal aproximativ 85.000 familii românești²⁾. Acest număr difere prea mult de cei 46.139 Români contribuabili din tabela rectificată pentru anul 1721. Ori și cum, această tabelă are încă multe lipse. E destul să relevăm că și conscripția sașească din 1749 a Fundului Regiu arată 21.324 Români față cu 12.629 din anul 1721, și 23.386 Sași față cu 12.298 din anul 1721, pe când Ungurii Fundului Regiu din anul 1721 în număr de 6.418 lipsesc de tot la 1749, ca și astăzi ca populație compactă. De altă parte e surprinzător că rectificarea făcută pentru anul 1721 iese mai mult în favorul Ungurilor, precum arată următoarea paralelă:

	Conscripția	Tabela rectificată
Români	28.120	46.139
Germani	11.760	14.926
Unguri	8.140	34.485
Slavi	19	15

Fără îndoială, o bună parte a numelor ungurești din 1721 trebuie socotită la numărul Românilor. Deasemenea și în comitatele din stânga Tisei cu populație românească numele ungurești nu reprezintă tot atâția Unguri, ci și mulți Români, cum arată apriori și conscripția la unele comune. Pentru o statistică a naționalităților din Ardeal și Ungaria în anul 1720—21, calculele Biuroului Statistic unguresc mai trebuie deci rectificate în mod destul de însemnat.

În tabelele pentru statistica naționalităților socotite după numele contribuabililor lipsesc nobilii scutiți de dare. Nobilimea inferioară din Ardeal, care în mare parte era românească, e cuprinsă între contribuabili. Nobilii ce nu plătea dare era aproape toți Unguri. Din aceștia, autorul socotește 90% la Unguri, iar 10% le distribue proporțional între celelalte naționalități. Cu acest adaos, populația din Ungaria (fără Bănatul

1) Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani*, vol I, pag. 142.

1) Din eroare tipografică, tabela (partea I, pag. 83) arată în scaunul secuiesc Háromszek 95·00% Români înloc de 5·00% față cu 5350 Unguri și 282 Români.

2) G. Bogdan, *Statistica Românilor din Transilvania în 1733. Convorbiri Literare XXX*, No. 12, pag. 634.

Timișean) și Ardeal în 1720—21 e evaluată după naționalități în chipul următor:

Unguri	1.161.208	suflete	45·49 %
Români	489.493	"	19·17 "
Slovaci și Ruteni	454.699	"	17·82 "
Germani	338.471	"	13·26 "
Sirbi și Croați	108.727	"	4·26 "

Acest rezultat final autorul îl compară cu statistica oficială a naționalităților din 1840 și 1890. Paralela arată:

	1720—21	1840	1890
Unguri	45·49%	45·98%	52·63%
Români	19·17 "	15·46 "	14·81 "
Germani	13·26 "	11·41 "	11·64 "
Slovaci și Ruteni	17·82 "	20·07 "	16·45 "
Sirbi și Croați	4·26 "	6·61 "	2·98 "
Alții	—	0·47 "	1·49 "

Cum vedem, toate naționalitățile au dat înapoi: Românii cu 4·36%, Germanii cu 4·62%, Slovacii și Rutenii cu 1·37%, Sirbii și Croații cu 1·28%; Ungurii singuri au sporit cu 7·14%!

Și să notăm că după 1720 — 21 mai toate aceste naționalități cu mersul racului, mai ales Germanii, Sirbii și Românii, după cum constată însuși autorul, au primit un adaus însemnat din afară, pe când Ungurii nu s'au putut înmulți decât prin naștere și maghiarizare.

Cât privește pe Români, după cele ce am văzut mai sus și socotind încă pe cei din Bănăutul Timișean, care nu sunt coprinși în tabelele pe 1720—21, ei ar fi pierdut și mai mult decât 4·36%, dacă statistica oficială din 1890 ar reprezenta numărul real al naționalităților. Dar

o statistică neoficială de curând apărută¹⁾ arată: Unguri 49·83%, (înloc de 52·63%), Români 17·79% (înloc de 14·81%).

Autorul încheie cercetările sale asupra statisticei naționalităților cu următoarea reflexiune:

«Încă nu este jumătate de secol de când s'a desființat în Ungaria vechea constituție, și în 1890 aflăm patria noastră, cu privire la naționalitate, în o stare esențial diferită de cea din 1840 sau din 1720, an cu stări în ființă identice. Și din acești cincizeci de ani, douăzeci au fost, în multe privințe, pierduți pentru ungurime. Zece ani au fost întrebuințați direct pentru germanizare, pentru așitarea naționalităților străine în contra ideii maghiare de stat. Ceilalți zece ani sunt perioada de tranziție, dar o tranziție însoțită de stagnațiune și neactivitate. Propriu zis, abia douăzeci și cinci de ani, nici măcar o generație, vin pentru timpul în care statul ungar își păzește interesele sale proprii, și deja în acest scurt timp raporturile naționalităților s'au schimbat în mod esențial. Astăzi ungurimea sporește nu numai cu singuratici, ci cu sutele de mii... În anul 1890 ungurimea, în comparare cu menționații ani, arată nu numai un număr de procente considerabil mai mare, pe când celelalte naționalități se mișcă în direcțiune de descreștere, ci ea a trecut peste jumătatea întregii populațiuni și s'a urcat la majoritatea absolută.»

Să așteptăm încă timpuri mai priincioase pentru știința statistică, spre a putea afla adevărul! Până atunci rămâne întrebare: cine este amăgit mai mult?...

D. Onciul

1) Leipen, *Die Sprachgebiete in den Ländern der ungarischen Krone*. Viena 1896.

CONFERINȚELE DE LA ATENEU

IV. Conferința D-lui Dr. Obreja

Joi, 30 Ianuarie, D-l *Dr. Obreja* și a dezvoltat conferința sa: «*Alcolism și Degenerescentă*», în fața unui public numeros și ales în acelaș timp.

D-sa ne arată că dela 1850 de cînd a început a se fabrica alcolurile industriale, s'au înmulțit considerabil indivizii atinși de *afecțiunile nervoase*, ce au ca consecință degenerescenta. În trecut, deși starea igienică era miserabilă, totuș nu se numărau atîtea casuri de *degenerații* și de *tuberculoși* ca astăzi. Causa e consumațiunea *alcolului*.

Credința că alcolul e necesar organismului, e falsă. Expune cum 2 căței de aceeaș etate au fost hrăniți în moduri diferite: unul cu lapte curat și cel-lalt cu lapte amestecat cu doze din ce în ce crescînde de alcol; rezultatul a fost, că după două luni unul era gras, vioi, inteligent, iar cel alcolizat slab, molatec și timpit.

De asemenea: credința că alcolul dă sînge și putere de rezistență organismului e falsă. Așa *pneumonia* în majoritatea casurilor se vindecă; cînd pacientul însă e alcolic, ea duce adese-ori la moarte. *Fracturile* la alcolici se vindecă cu foarte multă greutate.

Se spune că alcoolul mărește energia. Și această afirmare e neesactă. Momentan pare că mărește energia, dar mai târziu o slăbește foarte mult. Astfel în expediția de la 1812 a Francezilor în Rusia, nici un alcolic n'a putut rezista frigului; în explorările la Polul Nord, D-rul Nansen a luat cu el numai nealcolici și toți au venit sănătoși după un drum de trei ani prin ghețuri.

Alcoolul alterează mai ales două părți din organismul omului: a) *sistemul vascular* (inima, arterele etc.) și *sistemul nervos*.

D-rul Charcot a dovedit că alcoolul a) intoxicează sistemul nervos și dă naștere unui fel de stări isterice, furioase; b) alterează facultățile mintale provocând iluzii și halucinații; c) conduce la complete degenerări mintale și d) paralizează *puterea frenatorie*. Puterea frenatorie e o putere particulară oamenilor și consistă în a opri nervii motori să răspundă imediat și instinctiv la împrejurările exterioare ce ating nervi sensitivi. Această putere, paralizată face ca individul să devie *impulsibil*, repede la mișcări, și să nu se gândească mult înainte de a face ceva. Citează ca exemplu: pe un individ de la Mărcuța care nu face alt-ceva de cât să spargă geamuri. Un institutor ce d'abia se stăpînea să nu muște copii de obraz — o obsesiune explicată prin starea de dezechilibru mental provocată de alcool.

O consecință a lipsei de putere frenatorie, întru cât-va e *criminalitatea*, care merge mîna în mîna cu *alcolismul*.

Lovitura cea mare pe care o dă alcoolul, se poate vedea la copii alcoliciului; aceștia sunt dese ori *imbecili* și *idioti*, mai în tot-de-una *epilectici*; au obsesiuni și fobii neînțelese; lovesc, sîrîie și distrug totul ce le e înaintea, sunt cruzi, reci și lipsiți de sensibilitate; fac răul, fără nici un alt motiv, decît numai ca să 'l facă. *Acesta este marele pericol social care trebuie să ne îngrijască.*

De obicei alcolicii sunt sterili, ba chiar au tendințe contrarii înmulțirii neamului omenesc. Citează un tînăr care avea plăcerea să taie din rochiile femeilor ce le înțînea, cite un petec pentru a face colecții.

Magnan relatează cazul ciudat al unui

tînăr, care avea plăcerea să facă colecții din pelițe de obraz femeesc.

Acestea sunt, pe scurt, efectele vătămătoare ale alcoolului. Spre a le combate a interzis *Mahomet* Turcilor băuturile alcolice. Tot pentru acest lucru *Carol cel Mare* a dispus ca pe băutori de alcool să 'i despoaie și să 'i bată pe piețele publice.

La noi băutura alcoolului e foarte obișnuită, și de aceea rassa noastră prezintă stări evidente de scăderi fizice și morale.

Ca să probeze legătura dintre consumația alcoolului și casurile de degenerescență, conferențiarul ne arată printr'un tablou statistic că în anii 1887 și 88 cînd consumația alcoolului a diminuat din cauza taxelor pe grade de alcool, a scăzut și numărul internaților din Ospiciul Mărcuța.

Din acest tablou reese că consumația alcoolului în 1896 a fost la noi în țară de 46 milioane de litruri, venind aproximativ 9 litri și ceva de fie-care cap, socotindu-se și femeile și copii. Suntem în fruntea statelor în privința consumației alcoolului și suntem cu o treaptă doar mai sus în privința maselor și a puterii de producțiune.

Din cauza alcoolului, mortalitatea la noi e foarte mare. Israeliții, fiind-că nu beau, se înmulțesc, iar noi scădem din zi în zi.

Această îngrijitoare stare trebuie să ne îndemne la lucru, trebuie să ne facă a întreprinde o campanie de salvare a neamului nostru. Conferențiarul apelează la-studențimea universitară, căreia îi aduce omagiul pentru lupta dusă în cestiunea națională a Românilor în afară de regat, ca să intervină în cestiunea aceasta, cestiune de vitalitate și care singură va putea ridica puterea de rezistență a neamului românesc.

Conferința d-lui dr. Obreja, des întretăiată de aplause, a fost acoperită de ovațiuni entusiaste la sfîrșitul ei.

V. Conferința d-lui T. Speranță.

A cincea conferință la Ateneu a ținut-o d. *Teodor Speranță*, Dumineca trecută, vorbind «*Despre basme*».

Basmul, spune d-sa, este întreaga reprezentare a idealului urmărit de popor; e poetisarea împrejurărilor prin care trece el ca să ajungă la idealul acesta și în care

se întâlnește și cu buni și cu răi, și cu prietenii bine-voitori și cu vrăjmași. Vrăjmașii lui în basme sunt : *zmeii, babele, dracu,* câte o dată *frații răi și mamele vitrige.*

Poporul deși nu amestecă în basme de cât numai pe țiganul cu rolul de *intrigant,* totuș a găsit și pentru cele-lalte neamuri streine câte o caracterizare particulară : Așa el spune, că *Rusul* apucă tot și merge înainte ; *Turcul* e sălbatec și prost ; *Ungurul* mândru și grozav de deștept !

(Poporul spune că : un Neamț a dat Ungurului o mânășă și acesta virind 2 degete de ale lui într'una din mânășe, era foarte îngrozit că a remas cu 4 degete la mână) *Polonii* foarte mândrii ; *Țiganul* un pirlit al lui D-zeu ; *Ovreiul* șiret, fricos și lăudăros.

În basme, poporul se vedea numai pe el ; în cele două țărîmuri, Făt-Frumos întâlnește numai oameni din neamul lui, care vorbesc limba lui.

Orî-ce personagiū în basm are tălmăcirea lui proprie. Așa *Făt-Frumos* e tinărul ce lucrează pentru realizarea idealului poporului ; *zmeii* și *regii* sunt vrăjmașii lui ; fericirea ce urmărește e *Ileana Cosinzeana* ; *Cat năsdrașan* sunt inspirații fericite ce vin eroului pe neașteptate.

Pentru a învinge, Făt-Frumos se servește cînd de *intervențiunii supra-naturale* cînd de *șiretlic.*

Intervențiunea supra-naturală e manifestată prin ajutorul lui Dumnezeu și al Sfințului Petru, sau prin ajutorul diferitelor animale, cărora le făcuse Făt-Frumos vre-un bine.

De *șiretlic* se servește contra celor răi care nu se luptă fațăș cu el.

Basmele se împrosătează și azi, mai ales prin cazarme ; însă în loc de *Făt-Frumos* avem vre-un *recrut* ; în loc de *zmeii* vre-un *Don Vagmistru,* etc.

În basme se văd mai în tot-d'a-una exemple de milă și de recunoștință, *de aceea ele sunt izvoare de moralitate și de învățăminte frumoase.*

Din ele se pot cunoaște foarte bine și stările prin care a trecut poporul.

Importanța lor e deci mare și ar fi de dorit ca colecțiunile de basme să fie des și cât mai complete.

Scurta vorbire a d-lui Speranță, presărată cu spirituale anecdote, a produs o impresie plăcută asupra ascultătorilor.

Valmi

DESCREȘTEREA POPULAȚIUNEI ÎN FRANȚA

De ani de zile se vorbește de o scădere a populației franceze. În cele din urmă, presa și cercurile politice franceze încep să se deștepte, și să dea acestei teribile primejdii oare-care atenție.

D. E. *Levasseur*, membru al *Institutului*, a făcut de curind o conferință (la al doilea congres pentru chestiunile de populație), și fără a fi «nici optimist nici pesimist» cum zice el, ajunge la concluzia, că Francezii ar trebui să înțeleagă, că nu e în interesul lor, ca știrea despre descreșterea populației franceze să pătrundă în lume și să dea curaj adversarilor Franței !

D. *Levasseur* zice, în substanță, că fecunditatea restrînsă a Franței rezultă mai ales din cauze de ordin moral, iar nu atît fiziologic, precum se crede, că aceste cauze

sunt multiple și că legislația nu poate face nimic în această privință.

Conferința d-lui *Levasseur* a fost publicată în *Revue Scientifique*. Directorul acestei reviste face însă o aprețiere, după părerea noastră, foarte justă asupra acestei conferințe. Extragem din această aprețiere următoarele părți *instructive* : «Vorba nu este de a face aici o teorie filosofică asupra pesimismului său optimismului, ci chestia e de a apreția un *fact*, un fapt eclatant, incontestabil, mai lămurit ca lumina zilei și anume : starea staționară a populației franceze în mijlocul altor națiuni a căror creștere populaționistă este prodigioasă.

Aceasta este o realitate inexorabilă, pe care d. *Levasseur* o cunoaște tot atît de bine ca noi, dar pe care el nu o consideră

atit de gravă, iar noi o credem de o extraordinară gravitate.

Negreșit, din punctul de vedere al mersului general al progresului omenirii, este un mediocru interes, dacă într'un secol există 30, 40, sau 80 de milioane de Franzezi: *dar ceea ce e de o mică importanță pentru umanitate, este de o extremă importanță pentru țara noastră.*

Dacă situația nu se va schimba.— și nu e nici o speranță ca ea să se poată schimba ușor,— *Franța va cădea de la primul rang la al două-zecilea*: ea va deveni o țară mică, o națiune mică în loc de a fi o țară mare și a deveni o națiune mai mare. Ea va ocupa cu timpul locul pe care-l ține azi Portugalia, România, sau Svedia. De aci rezultă o multime de consecințe nenorocite: inferioritate militară și poate *vasalitate*, pentru-că țara nu va putea rezista puternicilor săi vecini; *inferioritate intelectuală*, pentru-că munca intelectuală este, în condițiile de egalitate ale civilizației, *funcțiune de număr*.

În fie-care an Germania se înmulțește cu 700.000, Ausro-Ungaria cu 400.000 iar Franța nu se înmulțește decît cu 30.000!

D. Levasseur crede că e mai înțelept de

a nu spune nimic în această privință; de a nu face această dureroasă constatațiune, de a practica sistemul struțului ce-și ascunde capul în nisip spre a nu vedea pe inamicul ce-l amenință, și să disimulăm cu îngrijire situația noastră demografică.

Noi credem, din contră, că trebuie să vorbim despre această primejdie, să vorbim adese-orî și cu insistență, să repetăm adevărul, orî cit de crîncen ar fi el, și să nu ne facem acea iluziune a bolnavului care crede, că se va face bine, dacă nu va zice nici un cuvînt despre boala ce-l consumă.

Poate că toate mijloacele legislative, judiciare, economice și financiare vor reminea fără nici o influență. Experiența singură poate hotări în această privință.

Remine să vedem, dacă e mai bine să perim (ca o națiune mare) fără a încerca o ultimă opintire, sau să încercăm, prin hotărîri înțelepte dar virile, să punem capăt acestui egoism care duce Franța la perzare. : *Primejdia e îngrozitoare* și gravitatea ei nu se poate exagera. Reprezentanții țării ar trebui, după părerea noastră, să facă toate eforturile ca să încerce oare-carî măsuri spre a împiedica *decadența noastră ce se precipită*.

PUBLICAȚIUNI RECENTE

I

A. Papadopol-Calimach, *Un episod din istoria tipografiei în România*, București 1896.

Cu lucrarea de față dl. A. Papadopol-Calimach anticipează cite-va file dintr'o mare lucrare ce pregătește asupra istoriei tipografiei în România.

Capitolul prezent, formulat ca lectură în Academie (făcută la 14 Iunie) se ocupă cu *influențele culturale exercitate de Români asupra creștinilor din Orient* prin respinderea de cărți tipărite în limbile lor.

Acest fapt, care decorează istoria țării noastre, a fost produs de urmările duor împrejurări, care sunt: persecutarea limbii grecești prin Turci și lipsa tipografiei în Turcia.

(În Turcia tipografia n'a putut prinde rădăcini pînă la 1783). «Patriarhii alergară la Domni Valachiei și Moldovei și aceștia, cu aceeași dărnicie românească și nesocotind primejdiile, le învoiră a înființa tipografii grecești în Valachia, din cari au eșit multe cărți, în număr mare de exemplare, și se împărțiră *fără plată* prin tot Orientul, din partea Domnilor români»; cărțile erau turco-arabești cu litere turcești, arabe și georgiane, sau cu litere grecești.

Dintre patriarhii și lucrările pomenite orî descrise de autor notăm pe Atanasie al Antiohiei, pe care Brancoveanu l sprijini să tipăriască cărți de rugăciuni în limba arabă, o liturghie (e descrisă pe larg în studiul de față); apoi pe Silvestru Cipriotel, tot al Antiohiei care a tipărit cărți sfinte la

Iași, Serafim de Pisidia, Avramie Abaza (1775 — 1787). Ei erau sprijiniți și de boeri și de fețe bisericesti și une-orî, plecînd, luau cu ei în dar și tipografiile.

În legătură cu tipografiile turcești și arăbești din Moldova și din Valachia, adaoge autorul, este și tipografia georgiană de la Tiflis (Iberia, Georgia, Iveria, Gruzia). Ne aducem aminte că la Tiflis s'a găsit, pe la 1890, de archeologul și naturalistul rus Bacradzé, o veche *Biblie* georgiană, care, după acest savant, este *prima carte tipărită în limba și cu litere georgiane* și care se păstrează acum în Muzeul archeologic din Tiflis. Această *Biblie* e tipărită de un lucrător tipograf român anume *Mihail Ștefan* în Tiflis, la 1710. Acesta e de bună seamă unul din elevii lui *Antim Ivireanul*.

Dr. A. P. Calimach a dăruit Academiei două cărți dintre aceste interesante tipărituri.

II

Episcopatul Românilor macedoneni.
București, 1897.

O broșură în 8° de 96 pagini, provocată de ultimele evenimente petrecute de Românii macedoneni.

Originea broșurei este zilnică polemică a ziarelor noastre. Ea coprinde însă și pagini, pe care găsim informații obiective,

ce merită a fi semnalate și despre care se spune că sunt, o parte, de origine oficială. Autorul este în curent și cu literatura relativă la Armâni și o folosește bine. Noi reproducem o pagină, în care se arată prin cifre ce progres fac Armânii:

«Pentru ca să înțelegem mai bine în ce stadiu ajunsese (la 1892) lupta Grecilor contra curentului național armânesc, trebuie să însemnăm aici că, după *cele mai strînse numărători*, Armânii sunt în număr de peste 800.000 suflete, din cari vre-o 400 de mii se găsesc numai în cele trei vilaiete, al Macedoniei (Salonic, Ianina, Monastir)¹ și că, la începutul anului 1890, posedau deja 35 de școli, între cari un liceu cu internat și un semi-gimnasiu.

«Peste 2 ani, în 1892, Armânii aveau deja 63 de școli cu 3382 elevi, deși toate edificiile naționale erau, cum și sunt încă, în mîinile Grecilor.

«Azi, școlile trec peste 90, între cari 1 liceu cu externat (Bitolia), 1 gimnaziu (Ianina) și un semi-gimnasiu; iar *bisericile armânești* sunt în număr de vre-o 25, între cari și o biserică catedrală la Vlaho-Clisura. Armânii progresează deci tot mai repede.»

* * *

1. I. Nenișescu dă 1.200.000, din cari 450.000 în Macedonia: cam tot atîția dă și D. Folintineanu, în *Călătoriile la Românii din Macedonia*. Noi am urmat însă o numărătoare mai redusă. (Nota autorului).

LUPTA PENTRU DREPT¹

DE

DR. RUDOLF IHERING

TRADUCERE DE

AL. D. FLORESCU

Modul de a vedea al claselor dirigente în materie de proprietate nu se restringe la ele singure, ci se comunică și la celelalte clase ale societății. Această se vedește în sens diametral opus, la țară.

Acela care trăește continu la țară — afară de cazul cînd ar fi pus cu totul în afară de orî-ce relațiune cu țărani, — va lua *involuntar* și fără chiar de a fi împins la aceasta de relațiunile săi personalitatea sa *ceva din simțul de proprietate și de economie al săteanului*.

Acelaș om va deveni econom la țară dacă trăește cu țărani, și risipitor într'un oraș, cum bună oară ar fi o capitală mare, dacă traește cu milionari.

«Orî care ar fi de altfel cauza acestei slăbiri a caracterului care — pe cită vreme valoarea însăș a obiectului nu 'l împinge la rezistență — face pe interesat a se susține de la lupta pentru drept pentru plăcerea de a avea odihnă, noi ne vom mărgini a constata faptul, și a' l înfățișa așa cum este.

Filosofia practică a vieții pe care o profesază această nehotărîre în lupta pentru drept: *este politica lașității*.

1. Vezi No. 14 al *Ligii Române* din 1896.

Dezertorul care fuge de pe cîmpul de bătaie, scapă și el ceea ce alții sacrifică: viața; dar o scapă *cu prețul onoarei sale*. Singur faptul că alții susțin lupta la posturile lor îl scapă pe el, și pe societate de urmările ce în mod inevitabil ar atrage o asemenea purtare.

Dacă toți ar cugeta ca dinsul, toți ar fi perduți. De asemenea e cazul aceleia lăse abandonării a dreptului. Inofensivă ca act singuratic, această abandonare a dreptului ar aduce ruina sa dacă ar fi să devină regula generală a mișcărilor noastre. Sub acest raport, aparența inofensivă a unui asemenea mod de a proceda nu este datorită de cit faptului, că de altfel nu împiedică în sineș lupta dreptului în contra nedreptății. Această luptă într'adevăr nu e incredințată numai indivizilor; în Statele înaintate puterea publică intervine pentru o însemnată parte în această luptă, de oare ce urmărește *din oficiu și pedepsește de la sineș toate infracțiunile grave contra dreptului indivizilor, contra vieții, persoanei, sau averii lor.* Poliția și justiția criminală și iașu asupra-le cea mai mare parte a acestei sarcine.

Chiar și pentru violațiunile dreptului, a căror urmărire este cu totul abandonată particularilor, s'a prevăzut, ca această luptă să nu fie cu totul părăsită; căci într'adevăr, nu toată lumea urmează politica lașului și chiar și lașul însuș reintră în rindul celor cari luptă, cel puțin atunci cînd valoarea obiectului în litigiu atrîne mai greu de cit avantajile sau satisfacțiunea ce ar putea găsi în abținere și liniște.

Dar să considerăm cazul cînd ajutorul ce individul găsește în poliție și în legea criminală ar lipsi cu totul; să ne presupunem în epoca în care, ca în antica Roma, urmărirea hoțului sau chiar și a tîlharului era *afacerea exclusivă a păgubașului*; cine n'ar vedea oare unde această abandonare a dreptului ar conduce? la incurajarea hoților și făcătorilor de rele. *În tocmai de asemenea este și cu viața popoarelor.*

Fie-care popor și are soarta incredințată sieș; nici o putere superioară nu'l descarcă de sarcina de a și apăra dreptul, și e destul să reamintim exemplul legheiei patrate pentru a arăta ce consecințe ar

avea pentru viața popoarelor teoria, în virtutea căreia rezistența contra nedreptății ar fi menită să se măsoare după valoarea singură a obiectului în litigiu.

Este însă imposibil, ca o maximă care, ori unde ar fi pusă la încercare, ni se arată incapabilă de a se susține, care însemnează nimicirea desăvîrșită a dreptului să fie recunoscută ca exactă, chiar și dacă prin excepțiune urmările ei funeste s'ar găsi, într'un caz său altul, paralizate prin ajutorul altor împrejurări.

Voiu avea numai de cit ocazia de a arăta influența nenorocită ce această maximă exercită chiar și într'unul din aceste cazuri relativ favorabile.

Să lăsăm deci la o parte această *morală comodă pe care de altfel nici un popor și nici un individ cu simțul juridic sănătos nu și-a apropiat-o.* Ea este dovada și mărturisirea unui simț juridic bolnav și neputincios; ea nu este de cit *materialismul îngust și greoi în domeniul dreptului.*

Materialismul și poate avea rațiunea de a fi în acest domeniu, aceasta însă numai pînă la oareși cari limite.

A dobîndi dreptul, a uza de el și a l'apăra nu este, cînd e vorba de o nedreptate cu totul obiectivă, de cit o chestiune curat de interes;—interesul este simburele adevărat al dreptului în sensul subiectiv.

Dar *în fața arbitrariului, care și ridică brațul în contra dreptului* acest punct de vedere materialist care confundă chestiunea dreptului cu aceea a interesului și perde toată valoarea, căci *jignirea ce arbitrariul aduce dreptului, nu poate atinge dreptul fără de a lovi în acelaș timp persoana.*

Puțin importă obiectul dreptului în sine. Dacă o simplă întimplare l'ar fi adus în cercul dreptului meu, acest obiect s'ar putea scoate fără de a mă jigni pe mine insumi. Dar nu întimplarea, ci voința mea a innodat legătura ce există între mine și acel obiect al dreptului meu, cu prețul unei munci prealabile a mea proprie sau a alt cuiva. În acel obiect eu mi posed și mi apăr o muncă anterioară, fie a mea proprie fie streină.

Înșușindu-mi-l, i-am pus sigiliul personalității mele; ori cine l'atinge mă atinge pe mine insumi; ori-ce lovitură i se dă

lăvește în mine însu-mi care mă aflu cuprins în el; *proprietatea nu este de cît periferia persoanei întinsă la obiecte.*

Această conexiune a dreptului conferă tuturilor drepturilor, de ori-ce natură ar fi ele, cea valoare incomensurabilă pe care o voi desemna de valoare *ideală*, a o deosebi de valoarea cu totul substanțială ce drepturile au din punctul de vedere al interesului.

Acest raport intim însuș produce cea abnegațiune, cea energie în apărarea dreptului pe care am descris-o mai sus.

Concepțiunea aceasta ideală a dreptului nu este exclusiv privilegiul naturilor de elită; natura chiar și cea mai necultivată o înțelege tot așa de bine, ca și cea mai rafinată; popoarele sălbatice tot atât cît și națiunile cele mai civilizate; și tocmai asta ne arată *cît de mult acest idealism se află întemeiat pe esența cea mai intimă a dreptului*, căci el nu este alt-ceva de cît *sănătatea însăși a dreptului.*

(Va urma).

CRONICA GENERALA

POLITICA FEDERALISTA IN AUSTRIA

Curentul federalist cucerește tot mai mulți aderenți în Austria. Popoarele slave, cînd au intrat în viața politică — pe la 1848 — au arborat, ele mai întîiu, drapelul federalismului.

Germanii, reprezentați în Camera Austriacă de către *liberalii*, erau centraliști intrasiguranți și ast-fel adversari implacabili ai federalismului, pentru-că aspirațiunile lor de hegemonie nu se puteau acoperi cu tendințele egalitare ale națiunilor slave din Imperiu.

Dar liberalii germani sunt astăzi frînți în Austria; locul lor l'a luat și continuă a-l lua *partidul antisemit.*

Acesta însă a înțeles din timp, că principiile centraliste au fost și sunt o nenorocire pentru consolidarea raporturilor naționale în Austria, de aceea el, în *programul său de la Viena*, s'a pronunțat pe față pentru *ideia federalizării Austriei.*

Organul de publicitate al acestui partid, «*Deutsches Volksblatt*» publică mai deunăzi un articol sub titlul «*Centralismul și federalismul*» în care declară, că federalizarea Imperiului nu va mai putea întîrzia mult, și că este *de datoria Germanilor a se pronunța pentru federalism*, pentru-că altcum Slavii îl vor introduce *în contra voin-*

ței și în detrimentul poporului german din Austria.

O CONFERINȚĂ LA LIGA DIN PARIS

Secțiunea din Paris a Ligii a ținut săptămîna trecută o ședință, în care d. *Duchesne-Fournet*, un Francez care s'a ocupat cu limba și literatura română, a făcut o *conferință asupra Transilvaniei.*

Conferențiarul a petrecut mai multe luni în Transilvania, studiind caracterul poporului nostru la fața locului, și se arăta entuziast de frumusețile naturale ale Transilvaniei și de calitățile Românilor.

El a făcut — precum ni se relatează — o foarte inteligentă expunere a luptelor Românilor pentru drepturile lor naționale, a arătat mișcarea naționalistă a celor-lalte popoare din Ungaria, punînd în evidență politica nedemnă pe care o fac Maghiarii față de naționalități.

Conferențiarul consiliază pe studenții români din Paris să *facă fie-care dintre ei călătorii prin Transilvania*, — și îi asigură, că se vor întoarce plini de admirație pentru vigoarea poporului român de acolo.

Inutil a spune, că salve de aplauze au mulțumit conferențiarului de interesanta sa conferință. La această ședință au luat parte mai mulți Francezi.

CEARTA IN LIGA MAGHIARA

În *Kulturregylet-ul* unguresc de la Cluj care este, precum se știe, o asociație de maghiarizare, a intrat politica de partid, și cu ea zizania între membrii ei. Și iată cum înfățișează ziarele maghiare această ceartă: Secretar al acestui *Kulturregy* s. c. l. este un domn *Sándor József*. Asociația, ca să respălătească meritele sale în cauza maghiarizării, i-a votat o leafă disproporționat de mare cu starea lui financiară și i-a asigurat și o pensie considerabilă. Sigur de situația sa, d. *Sándor József* și-a luat nasul la purtare, cum am zice, și s'a folosit de organizațiunea acestui *egyesület*, ca să răsbească și în Cameră, ca deputat *guvernamental*.

Firește! Cum era să rămână Camera maghiară lipsită de luminele acestei fenomenale autorități în materie de maghiarizare?! Membrii opoziționali ai acestei Ligi maghiare au înfierat tendințele politizante ale domnului secretar, — de aci scandal. Unul dintre acești opozanți politici și conducător al cruciadei de maghiarizare, d. *Bartha Miklós*, a ținut să constate, într'o ședință a comitetului acestei Ligi, că secretarul ei, făcând politică, a neglijat cauza maghiarizării, dovadă că *mișcarea naționalităților ia o direcție din ce în ce mai violentă*, că Maghiarismul este ponegrit în străinătate într'un mod ne mai pomenit, — și *Kulturregylet-ul* ce face? Trimite pe secretarul său deputat la Cameră, — răspunde un membru. Dar secretarul nu se lasă, ci se ia la ceartă cu acest domn *Bartha Miklós*, numindu-l, între altele, *mincinos*. Apărarea secretarului produce o furtună, membrii se apostrofează reciproc și se înjură, iar unul exclamă: *dacă lucrurile vor continua astfel, vom fi nevoiți să venim cu ciomege la adunările Kulturregylet-ului!*

Scandalul s'a terminat de o cam dată cu un duel de pistoale, fără nici-o pagubă pentru cavalerii patriotismului maghiar.

GERMANIA ȘI AUSTRIA IN ORIENT

Unele ziare străine, mai ales austriace, colportează știrea că dacă mărele puteri s'au unit a împedica pe Greci să înceapă osti-

litățile față de Turci, aceasta s'ar fi datorind intervențiunei contelui *Goluchowsky*.

În legătură cu această știre, corespondentul vienez al ziarului unguresc *Budapesti Hirlap* îi comunică acestuia următoarea informație:

«După cit am aflat, *acțiunea contelui Goluchowsky la Berlin*, cu prilejul vizitei pe care acesta o făcuse acolo, a ramas fără nici un rezultat.

Acolo i s'ar fi spus, ceea ce declarase deja Bismarck de repetite ori, și anume că *Orientul nu are nici o importanță pentru Germania*. (! N. trad.)

Dé aceea, Austro-Ungaria caută acum să aplaneze conflictele actuale din Orient pe cale pacinică, *căci în cas de complicațiuni resboinice Austro Ungaria s'ar găsi față în față cu enorme dificultăți în provinciile ocupate*. (Bosnia și Hertegovina)»

Cam *târziu* se gândesc cercurile politice din Viena la *dificultățile*, pe care mulți oameni serioși și nepărtenitori le semnalară de mult, dar — zadarnic!

GERMANII CONTRA MAGHIARILOR

«*Deutsches Volksblatt*» de la Viena publică iarăși un violent articol în contra Maghiarilor. Biroul statistic al capitalei ungurești a dat publicității un nou volum despre mișcarea populațiunii în Budapesta în cursul celor din urmă 5 ani.

Sporul populației ar fi de 106,000 de suflete. Pe baza acestei cifre, șovinistul *Victor Rakosi* face socoteala, că în 1910 Budapesta va avea o populație de 1 milion.

D. *Rakosi* nu se mulțumește însă a face asemenea profeții statistice, ci se vaită, că Germanii din Budapesta tot nu s'au maghiarizat încă și face propuneri în consecință.

Ziarul vienez, discutând elucubrațiunile d. *Rakosi*, zice: «Maghiarii să nu uite, că Ungaria nu ar mai avea alți industriași, afară de căldărari și cizmari, dacă nu erau coloniști germani în Ungaria; nici astăzi Maghiarii n'ar fi capabili a fabrica mașini în Ungaria, dacă nu erau Germanii în țară.» Ziarul german este îndignat mai ales de următoarea frază a d. *Rakosi* (în ziarul *Függetlenseg*) «Datoria noastră este să

maghiarizăm Budapesta astfel, ca acela care nu știe ungrește și nu vrea să devină Maghiar să nu poată câștiga nici-o bucatică de pâine aici. Dați mătura cea mare încoace: afară cu limba germană din școale! Copiii noștri trebuie să fie crescuți numai

și exclusiv ungrește. Afară cu arta germană, afară cu gunoiul (!), să curățim capitala noastră!»

Cetitorii își pot ușor închipui indignarea ce trebuie să cuprindă pe Germanii cetind aceste izbucniri ale fanatismului maghiar.

NOTIȚE DIVERSE

EDUCAȚIUNEA FIZICĂ ÎN ITALIA

Exemplul Englezilor găsește din ce în ce mai mulți imitatori. Institutele de cultură în Anglita nu se mărginesc numai la cultura intelectuală, ci dau o particulară atențiune și dezvoltării fizice a tinerei generațiuni. Principiul antic: *mens sana in corpore sano* a fost înțeles de către Englezi și pus în practică. Succesele îmbucurătoare pe care le-a dat sistemul englezesc de educațiune fizică au găsit un viu resunet și în Italia.

Ministerul de instrucție publică al Italiei a emis mai deună-zi o circulară în scopul unui concurs național pentru educațiunea fizică în școale.

Iacă ce se zice, între altele, în acea circulară:

«Spre a se putea da o impulsione eficace educațiunii tinerimei italiene, am hotărît ca la a cincizecea aniversară a constituțiunii să fie organizat în Turin un concurs național pentru educațiunea fizică în școale.»

Acest concurs se va alcătui din o serie de emulațiuni, cari vor avea loc în timpul vacanțelor anului 1898, între studenții Universităților și ai altor Școale Superioare, precum și între școlarii gimnasilor și ai liceelor»

Ziarul *Corriere della Sera* comentind dispozițiunea ministrului, zice între altele: «Mai întâi de toate trebuie să lăudăm ideia ministrului. Era timpul ca și de sus să se dea o încurajare celor ce se ocupă cu educațiunea fizică, era timpul ca și ei să se recunoască, cel puțin în parte, înalta importanță pe care ar trebui s'o aibă în toate școlile noastre.»

În școlile noastre superioare nimeni nu s'a mai gândit la educațiunea fizică, și orî-cine s'ar fi ocupat cu această chestiune, ar fi riscat a cădea în ridicol.

Cum? Doctoranții noștri să alergă și să sară? Viitorii noștri laureați să se joace cu mingea? Vai de ministrul care ar fi îndrăznit mai înainte a se ocupa cu asemenea ideie!

În Anglita lucrurile stau alt-fel și orî-care student de Universitate s'ar rușina, dacă nu ar face și el parte din vr'un cerc sportiv. Și sunt oare studenții englezi, din această cauză, mai puțin serioși ca ai noștri?

PROPAGAREA TUBERCULOZEI PRIN LOCUINȚE.

Guvernul german a dispus să facă cercetări asupra influenței pernicioase pe care o exercită apartamentele infectate de microbul officei asupra locatarilor noii. Cercetările s'au făcut în județele Meiseburg și Oppeln. Raportorul constată că o mulțime de familii sănătoase cari s'au mutat în case, în care locuiseră indivizii oficioși s'au îmbolnăvit și ele de acest teribil morb. În urma acestor constatări oficiale s'a luat hotărîrea, ca toate apartamentele să fie, imediat după evacuare, vizitate de către o comisie de medici și să fie desinfectate după cele mai raționale sisteme.

ELECTRICITATEA ÎN SERVICIUL RELIGIUNII

Gazetele italiene ne aduc știrea, că un misionar american a sosit în Elveția, și caută să convertească sufletele cu ajutorul electricității..

Misionarul american călătorește prin patria lui *Wilhelm Tell*, purtind cu sine pretutindenii o lădiță misterioasă.

El se oferă tuturilor celor pe care îi întâlnește a-i electriciza gratuit.

Dar abia a pus vr'un nenorocit minile sale pe cele două sîrme și el nu se mai poate desface de aparatul electric. Atunci misionarul scoate din buzunar o *Biblie* și începe în tihnă a catechisa pe victima sa....

Se non è vero, è ben trovato!

I N F O R M A T I U N I

CONVOCARE

Domnii membri ai *Ligei Culturale*, Secția București, sunt rugați a se întruni în adunare generală **Duminecă, 16 Februarie curent, de la orele 2—4 p. m.**, în localul *Ligei*, din Str. Nouă No. 6, spre a proceda la alegerea unui nou comitet al Secțiunii București, în urma contopirii făcute a ambelor Secțiuni.

Comitetul central executiv al Ligii a hotărât, în ședința sa de la 5 Februarie, a adera cu suma de Lei 250 la fondul ce se adună în Franța pentru ridicarea unui monument marelui Francez și amic al națiunilor oprimate *Jules Simon*, fost membru de onoare al Ligii noastre, și care în mai multe rânduri a ridicat resunătorul său glas în favorul cauzei noastre naționale.

În lipsă de subiecte actuale unele ziare românești din Transilvania discută chestia cine este anume tatăl ideii de-a se înființa «Asociațiunea Transilvană»?

În loc de-a combate pe cei ce fără nici o dreptate își atribue acest merit, spunem pe scurt că Asociația Transilvană s'a născut prin imitațiunea unei reuniuni simple săsești care esista din nainte de 1848, că mai dintiul d. Ioan Pușcariu a exprimat în scris ideea de-a o imita și că, grație energiei lui Șaguna, și colaborației lui Cîpăriu și Bariț, ea s'a întemeiat, inaugurându-se în 1861. (Martie).

Marțea trecută s'a ținut a doua conferință naționalistă în localul Ligii.

D. Lăzărescu-Lecanta, Român din Macedonia, vorbind despre „Chestiunea națională în Macedonia“, a făcut o întrebare de seamă a situației Românilor macedoneni din trecut și din prezent, arătând tot de-odată și cauzele care provoacă actuala scădere a sentimentului național în Macedonia. Numerosul public a primit cu călduroase aplauze această interesantă conferință, dezvoltată cu competență de d. Lăzărescu.

D. Victorien Sardou, cunoscutul scriitor dramatic francez, a terminat o comedie în trei acte. Piesa poartă titlul *Spiritism* și a fost jucată mai deunăzi la Paris. Nu ne-am ocupa de această piesă, dacă în ea nu ar figura și «un june Roman»: *Mikaël Stoudza*. Acest Român este, în *Spiritismul* d-lui Sardou, un prototip al imoralității, care face după cum vedem în rapoartele ziarelor streine, o detestabilă impresie de «Semi-Asiat, care spre ași potoli nesațul de bani, seduce femeile și comite o serie de infamii».

Nu înțelegem predilecția d-lui Sardou de a căuta între Români asemenea tipuri de degene-

rescență morală, când în alte țări ei se găsesec în abundență. —

O veste prea îmbucurătoare a sosit în zilele trecute în capitală: Românii din Plevna și din împrejurimi au înființat o societate românească de cultură.

După cite știm, aceasta este prima societate de cultură românească între Românii din Bulgaria. *Vivat sequens!*

Sub titlul: *Naționalitățile și nesiguranta de drept în Ungaria*, ziarul *Deutsches Volksblatt* publică un lung și interesant articol despre stările asiatice din Ungaria în ceea-ce privește naționalitățile și distribuția justiției în general.

Autorul exclamă într'un loc: «Despre stăpînirea de astăzi din Ungaria se poate zice, ceea ce zicea Napoleon I despre Ruși: *Grattez le Magyar et vous trouverez le Tartar*».

Cu începere de la 15 Februarie se va deschide „Prima școală română de fotografie academică“ instalată în Calea Victoriei 28 (Pasajul Villacros scara D)

În această școală se vor face cursuri bine organizate de *fotografie artistică, desen și pictură*.

Școala este menită a servi tuturor celor ce vor să-și facă o carieră din artele amintite, precum și tuturor amatorilor sau celor ce au un interes a se folosi de arta fotografică în explorările lor științifice.

Școala aceasta, stînd sub direcțiunea bine cunoscutului nostru artist *Voinescu*, promite a răspunde cu succes misiunii ce și-a pus

D. George Filip, șeful atelierului tipografic al ziarului «*L'Indépendance Roumaine*» din capitală, a scos de sub tipar un «*Almanah tipografic*» care constituie o probă despre întinsele cunoștințe ale autorului pe terenul artei tipografice.

Almanahul conține o bine întocmită parte calendaristică și o mulțime de interesante articole despre arta tipografică în general, și despre istoricul și situația actuală a tipografilor românești în țară. Almanahul conține două perfect reușite *autotipuri* precum și o admirabilă *fotocromotipografie* (fotografie tipărită în trei-culori).

Anunțurile sunt aranjate cu un deosebit gust artistic, așa că întreaga lucrare face o excelentă impresiune și poate servi spre onoarea autorului și a artei grafice române.

D. Filip este un tânăr tipograf român din Transilvania, care după ce a învățat acolo elementele meseriei sale, a lucrat mai mulți ani dearîndul în atelierelor din Viena, Berlin, Paris, München etc, lărgindu-și astfel în mod deosebit cunoștințele sale.